Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto
3.10.2022

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN KIRJALLINEN VASTINE TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVOVALIOKUNNAN SAAMIIN KIRJALLISIIN ASIANTUNTIJALAUSUNTOIHIN ASIASSA HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄSTÄ MONIALAISESTA YHTEISPALVELUSTA ANNETUN LAIN, KOTOUTUMISEN EDISTÄMISESTÄ ANNETUN LAIN SEKÄ TYÖLLISYYDEN EDISTÄMISEN KUNTAKOKEILUSTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 84/2022 VP)

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa vastinepyynnöstä. Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta (HE 84/2022 vp) asiantuntijalausunnon antoi ministeriön lisäksi 11 tahoa. Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta antoi lausunnon työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle (StVL 11/2022 vp). Työ- ja elinkeinoministeriö lausuu sosiaali- ja terveysvaliokunnan sekä muiden tahojen lausunnoissa esitetyistä huomioista seuraavaa.

Hallituksen esityksen sisältämät muutosehdotukset kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (*kotoutumislaki*), työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettuun lakiin (*TYP-laki*) sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettuun lakiin (*kuntakokeilulaki*) ovat seurausta sille, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy vuoden 2023 alussa kunnilta hyvinvointialueille. Lakiehdotusten esitetään tulevan voimaan 1.1.2023.

Kotoutumisen edistämisestä annettu laki

Viranomaisvastuut alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laadinnassa

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa sekä asiantuntijalausunnoissa kannatettiin mahdollisuutta hyvinvointialueen osallistua alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laadintaan tarvittaessa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää kuitenkin harkittavaksi, tulisiko kunnan ja hyvinvointialueen rooleja täsmentää alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laadinnassa. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää hyvinvointialueelle vahvempaa roolia kotoutumislain mukaisten alkukartoitusten ja kotoutumissuunnitelmien laadinnassa. Kyseistä vaihtoehtoa on käsitelty jo esityksen valmistelun aikana. Valmistelussa päädyttiin kuitenkin esityksen mukaiseen ratkaisuun, jotta se on yhdenmukainen eduskunnan edellytysten sekä valtioneuvoston selonteon kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista sisältämien linjausten kanssa. Eduskunta on edellyttänyt

kunnalle kokonaisvastuuta kotoutumista edistävissä palveluissa (TrVM 6/2018 vp─ O 10/2017 vp). Eduskunnan edellytysten mukaisesti valtioneuvoston selonteossa ja sitä koskevassa hallintovaliokunnan mietinnössä (HaVM 10/2022 vp) esitetään kunnan vastuun kasvattamista. Selonteko ja eduskunnan mietintö huomioidaan laajemmin eduskunnalle syksyllä 2022 annettavassa kotoutumislain kokonaisuudistuksessa, jonka valmistelu on hallituksen linjausten mukaisesti yhteensovitettu nyt annettavan hallituksen esityksen sisällön kanssa.

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Sosiaalihuollon palveluita tarvitsevat maahanmuuttajat ohjattaisiin jatkossakin sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointiin sosiaalihuoltolain nojalla. Kotoutumisen edistämisessä viranomaisten välinen yhteistyö on keskeistä. Viranomaisvastuut on lakiehdotuksessa kuvattu täsmällisesti.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta sekä sosiaali- ja terveysministeriö pitävät tärkeänä, että kunnassa määritellään kotoutumisesta vastaava taho. Kunta voi itsehallintonsa nojalla päättää kotoutumisen edistämisen palvelujen sijoittumisesta kunnan hallinnolliseen organisaatioon. Tähän ei esitetä muutosta.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden palvelut

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa sekä asiantuntijalausunnoissa lähtökohtaisesti kannatetaan sitä, että alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden asumisen järjestämisvastuu siirrettäisiin hyvinvointialueille. Kuntaliitto sen sijaan ei kannata siirtoa, jotteivat näiden alaikäisten palvelut eriydy kotoutumispalveluista liikaa. Suomen ratkaisu alaikäisten ilman huoltajaa maassa olevien lasten tuen ja asumisen järjestämisestä kotoutumislain mukaisina palveluina sosiaalihuollon sijaan on poikkeuksellinen verrattuna muihin EU-maihin. Valmistelun aikana on selvitetty kattavasti eri viranomaisten näkemyksiä ja perheryhmäkotitoimintaa pidetään vahvasti sellaisena toimintana, josta tulisi säätää sosiaalihuoltolaissa. Tällä esityksellä esitetään, että järjestämisvastuu siirtyisi hyvinvointialueille jo 2023 vuoden alusta, sillä kuntaan ei jää toimialaa, joka voisi perustellusti vastata ympärivuorokautisen hoivan järjestämisestä haavoittuvassa asemassa oleville lapsille. Perheryhmäkotitoiminnasta esitetään tehtävän sosiaalihuoltoa hallituksen esityksellä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyn 2022 aikana (kotoutumislain kokonaisuudistus). Sosiaali- ja terveysvaliokunta toi esiin, että kokonaisuuden arviointi on haastavampaa, kun muutoksia esitetään eri esityksissä. Siirtymä sosiaalihuoltolain mukaiseksi toiminnaksi edellyttää toimeenpanoon ja valvontaan liittyviä toimenpiteitä, joiden vuoksi muutosta esitetään vasta kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Kuntaliitto nostaa esiin myös perheryhmäkotien rajoitustoimenpiteet. Tällä esityksellä niihin ei esitetä muita muutoksia kuin pöytäkirjan vastaanottovan viranomaisen vaihtaminen hyvinvointialueeksi. Kotoutumislain kokonaisuudistuksen valmistelun yhteydessä on arvioitu rajoitustoi-

menpiteitä tarkemmin ja lausuntokierroksen aikana muut lausunnonantajat (ml. laillisuusvalvojat), paitsi Kuntaliitto, kannattivat rajoitustoimenpiteistä säätämistä.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue esittää, että alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden oikeus kotoutumislain mukaisiin tukipalveluihin tulisi varmistaa myös kansalaisuuden saamisen jälkeen. Kyseistä lakimuutosta esitetään kotoutumislain kokonaisuudistuksen yhteydessä ja rahoituksesta on päätetty kevään 2022 kehysriihessä.

Kuntaliitto tuo esiin muutostarpeita alaikäisten edustajien osalta. Edustajajärjestelmän kehittämistä arvioidaan ministeriöiden välisenä yhteistyönä parhaillaan.

Muut viranomaisvastuut

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen mukaan kotoutumisen edistämisen ja sosiaalihuollon palveluiden ero on jossain määrin tulkinnanvaraista. Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja, työ- ja elinkeinohallinnon palveluja, hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. Sosiaalihuolto on yksi yleisen palvelujärjestelmän palveluista, joka edistää kotoutumista. Sosiaalihuollosta säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014). Kunnan tehtävistä kotoutumisen edistämisessä säädetään kotoutumislaissa. Eri viranomaisten välinen yhteistyö on keskeistä myös jatkossa.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue tuo esiin hyvinvointialueen roolin etuuksiin liittyvässä ohjauksessa ja neuvonnassa. Tällä esityksellä ei esitetä muutoksia hyvinvointialueiden tehtäviin esimerkiksi liittyen täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen, vaan kyseisiä tehtäviä esitetään hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 127/2022 vp).

Kotoutumista edistävien palveluiden rahoitus

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että kotoutumislain mukaisiin tehtäviin on varmistettava riittävä rahoitus. Kuntaliiton lausunnossa tuodaan esiin, että hallituksen esityksen perusteluissa kuvatut arviot siitä, miten laskennallinen korvaus jakautuisi kunnan ja hyvinvointialueen välillä, poikkeavat edellä mainitun kotoutumislain kokonaisuudistuksen valmistelussa esitetyistä arvioista. Ero johtuu siitä, että käsillä oleva esitys on valmisteltu ajallisesti ensin ja esitysten valmistelujen yhteydessä on noussut esiin perusteluja kasvattaa kunnan osuutta laskennallisesta korvauksesta. Laskennallisen korvauksen jaosta säädetään valtioneuvoston asetuksella, josta järjestetään lausuntokierros syksyn 2022 aikana. Kuntaliitto nostaa esiin myös laskennallisen korvauksen tason. Kotoutumisen edistämisen rahoituksen tason riittävyyttä ja korvausjärjestelmän toimivuutta on tarkoitus arvioida tarkemmin kotoutumislain kokonaisuudistuksen voimaantulon jälkeen. Tällä hallituksen esityksellä ei esitetä muutoksia valtion rahoituksen tasoon.

Tiedonsaantisääntely

Lausunnoissa sääntelyä kannatettiin esitettyä tiedonsaantisääntelyä hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden välillä. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mukaan on esitetty kysymyksiä 87 §:n ja 87 a §:n välisestä suhteesta. Voimassa olevan kotoutumislain 87 § koskee eräiden kotoutumista edistävien viranomaisten oikeutta saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 2, 5 ja 6 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot toisiltaan ja eräiltä muilta tahoilta. Voimassa olevan kotoutumislain 87 a § puolestaan koskee Kansaneläkelaitoksen velvollisuutta toimittaa oma-aloitteisesti kunnalle tietoa toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti saavasta maahanmuuttajasta. Lain 87 §:ää ei esitetä muutettavan ja 87 a §:han esitetään tehtävän täsmennys, jonka myötä säännöksen mukainen käsittelytarkoitus ilmenisi nykyistä selvemmin. 87 § koskee tiedonsaantioikeuksia, kun taas 87 a § koskee tiedonluovuttamisvelvollisuutta.

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnossa tuotiin esiin toimeentulotukitiedon luovuttamista kunnalle koskevia näkemyksiä. Valmistelun aikana on selvitetty oikeusministeriön ja oikeuskanslerin viraston kanssa sitä, voiko kunta saada jatkossakin tietoa Kansaneläkelaitokselta toimeentulotukea saavista maahanmuuttajista heidän tavoittamisekseen ja säännöksessä on huomioitu niiden näkemykset. Sosiaalihuollon tietoja voidaan luovuttaa nykyisinkin sosiaalihuollon ulkopuolelle silloin, kun kyseessä on lakisääteinen tehtävä, jonka suorittamista varten viranomainen tietoja tarvitsee. Esityksessä on huomioitu EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ((EU) 2016/679) ja muun henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn edellytykset.

Kuntaliiton mukaan esitetty tiedonsaantisääntely ei ole riittävää, sillä kunnan tulisi saada vastaanottokeskuksesta tietoja, jotta kunta saa tiedon kuntaan muuttuvista asiakkaista ja voi tehdä heille kotoutumissuunnitelmat. Voimassa olevan lain 87 §:n nojalla kunta voi saada vastaanottokeskukselta 2, 5 ja 6 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot. Lain 2 luvussa säädetään myös alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman tekemisestä. Kunta saa kuntaanosoittamismenettelyssä tiedon henkilöstä, jota vastaanottokeskus tai Maahanmuuttovirasto on esittänyt kuntaan osoitettavaksi. Lisäksi kunta saa tiedon kotoutumislain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista henkilöistä (esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavat), sillä heistä maksetaan kunnalle laskennallisia korvauksia. Tähän ei esitetä muutosta. Kunta ei saa nykyisinkään tietoa kaikista maahanmuuttajista tai muistakaan henkilöistä, jotka muuttavat kuntaan. Kunnalla ei ole velvoitetta laatia alkukartoitusta ja kotoutumissuunnitelmaa kaikille maahanmuuttajille, joten niin laajaa tiedonsaantioikeutta ei voida pitää perusteltuna.

Lisäksi Kuntaliiton mukaan kunnan ja hyvinvointialueen välillä tulisi mahdollistaa laajempi tiedonsaanti kuin vain alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden osalta. Esityksessä esitetään hyvinvointialueen ja kunnan välille tiedonsaantioikeuksia liittyen monialaiseen alkukartoitukseen tai kotoutumissuunnitelmaan (87 b §), alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen palveluihin (87 c §), kuntaan osoittamiseen (87 d §) ja korvausten hakemiseen (87 e §). Nämä tiedonsaantioikeudet koskevat myös muita kuin ilman huoltajaa tulleita alaikäisiä ja kattavat kotoutumislain mukaiset tehtävät, joiden toteuttamiseksi kunta ja hyvinvointialue tarvitsevat tietoja toisiltaan.

Kansaneläkelaitos esittää, että voimassa olevan lain 87 §:n osalta täsmennettäisiin, mitä tietoja Kansaneläkelaitos luovuttaa. Kyseiseen säännökseen ei esitetä muutoksia nyt, vaan tiedonsaantisääntelyä esitetään täsmennettäväksi kotoutumislain kokonaisuudistuksessa laajemmin. Tiedot on säännöksessä rajattu lain 2, 5 ja 6 luvussa tarkoitettujen tehtävien suorittamisen kannalta välttämättömiin tietoihin.

Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnossa tuodaan esiin, rajoittaako esitys TE-toimiston mahdollisuuksia saada hyvinvointialueelta tietoja, kun tiedonsaantioikeus on sidottu monialaiseen alkukartoitukseen ja kotoutumissuunnitelmaan. On syytä huomioida, että TE-toimiston tiedonsaantioikeuksista säädetään myös esimerkiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) ja työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetussa laissa (1369/2014). Tässä hallituksen esityksessä esitetyn tiedonsaantioikeuden on arvioitu riittävän kotoutumislain mukaisiin TE-toimiston tehtäviin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa tuodaan esiin eduskunnan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys toimeentulotukilain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 127/2022 vp). Kyseisessä hallituksen esityksessä on esitetty, että vain hyvinvointialueella olisi oma-aloitteinen tietojenluovutusvelvollisuus koskien toimeentulotuen perusosan alentamisharkinnassa tarvittavia tietoja tilanteissa, joissa henkilö on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt kotoutumissuunnitelman laatimisesta tai osallistumasta kotoutumissuunnitelmassa yksilöidysti sovittuihin, työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin taikka jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei kotoutumissuunnitelmaa ole voitu laatia (18 b §). Voimassa olevan lainsäädännön perusteella kyseinen oma-aloitteinen tietojenluovutusvelvollisuus on kunnalla. Koska kotoutumissuunnitelman laatiminen olisi myös jatkossa kunnan vastuulla, olisi kunta myös jatkossa luonteva taho toimittamaan tiedon tilanteessa, jossa maahanmuuttajan toiminnasta johtuen kotoutumissuunnitelmaa ei voida laatia tai jossa hän ei osallistu suunnitelmassa sovittuihin toimenpiteisiin. Toimeentulotuen alentamista koskeva harkinta ei kuitenkaan olisi kunnan vastuulla, vaan toimeentulotuesta vastaavan viranomaisen. Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää eduskuntaa huomioimaan tämän esityksen HE 127/2022 vp käsittelyn yhteydessä.

Oikeusministeriö nosti asiantuntijalausunnossaan hyviä huomioita koskien henkilötietojen käsittelyä. Huomiot koskivat kuitenkin esityksen perusteluja, eivätkä edellytä muutoksia lakiehdotuksiin. Tietojen käsittelyn oikeusperusta tulee EU:n yleisestä tietosuoja-asetuksesta suoraan sovellettavana. Esitys ei sisällä esimerkiksi suostumusta koskevia säännöksiä, vaikka perusteluissa on tuotu esiin, että suostumus on yksi tietosuoja-asetuksen mukainen käsittelyperuste.

Viranomaisten henkilötietojen käsittelystä säädetään EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa, sitä täsmentävässä ja täydentävässä tietosuojalaissa (1050/2018) ja julkisuuslaissa (621/1999). Lisäksi tietojen käsittelystä, salassapidosta ja tietojen luovuttamisesta on viranomaiskohtaista sääntelyä. Esimerkiksi laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) säädetään asiakas- ja potilastietojen rekisterinpidosta sekä asiakas- ja potilastiedoista ja niiden käsittelystä säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000), potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992), sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetussa laissa (254/2015) ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa

laissa (159/2007). Edellä kuvatusti myös työvoimapalveluiden tiedonsaantioikeudesta on omaa erillissäänte lyä. Voimassa olevan lainsäädännön sisältämän henkilötietojen käsittelyä ja salassapitoa koskevan yleissääntelyn on arvioitu olevan riittävää, ja kotoutumislakia koskevassa lakiehdotuksessa esitetäänkin säädettävän lähinnä tietojen luovuttamisesta, kuten nykyisinkin.

Muut muutokset

Oikeusministeriö ehdotti sanamuodon tarkennusta muutoksenhakua koskevaan säännökseen. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää muutosta kannatettavana.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunnossa kommentoidaan muutosehdotuksia, jotka liittyvät kotoutumislain kokonaisuudistukseen. Sitä koskeva hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyn 2022 aikana. Myös valtakunnallinen kotoutumisen asiakastietojärjestelmä ja sen kehitys liittyvät kyseiseen esitykseen.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue nosti lausunnossaan esiin myös vaikutusten arvioinnin ja yhteisen mittariston tärkeyden. Vaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuuden toteutumisen varmistaminen ovat tärkeitä palveluprosessien kehittämisessä. Kotoutumisen seurantaa ja siihen liittyviä mittareita on kehitetty useiden vuosien ajan. Kehittämistyötä jatketaan edelleen ja kehittämistyössä huomioidaan myös rakenteelliset ja palvelujärjestelmän uudistukset.

Työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettu laki

Kuntien rooli ja palvelut

Pääsääntöisesti asiantuntijalausunnoissa ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa pidettiin ehdotettuja muutoksia tarpeellisina ja perusteltuina. Asianmukaisena pidettiin muun muassa sitä, että TYP-toiminnassa vastuu perustuu kunkin toimintamallissa mukana olevan viranomaisen lakisääteisiin tehtäviin, koska monialaisessa yhteispalvelussa kyseessä on pitkälti julkisen vallan käyttöä sisältävistä tehtävistä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että toimeenpanossa huolehditaan siitä, ettei esitetty muutos kavenna asiakkaan mahdollisuuksia saada hänen tarpeensa mukaisia palveluja sekä painottaa hyvinvointialueen ja kuntien välisen yhteistyön tärkeyttä monialaisessa yhteispalvelussa.

Useissa asiantuntijalausunnoissa nostettiin esiin valmisteilla oleva työvoimapalvelu-uudistus. Lausuntojen mukaan vuosina 2023 ja 2024 valmistaudutaan työvoimapalveluiden siirtymiseen kuntiin, ja vuosia kuvataan siirtymäkautena.

Kuntaliitto esitti, että TYP-laissa säilytettäisiin kunta lakisääteisenä toimijana ja TYP-lakiin määriteltäisiin ne TYP-tehtävät, joita kunnat ovat tehneet jo vuodesta 2015 lähtien. Kuntaliiton mukaan tällä ratkaisulla varmistettaisiin, että myös kokeilujen ulkopuolisilla kunnilla olisi mahdollisuus al-

kaa rakentaa toimivaa palvelukokonaisuutta osaksi työvoimapalvelu-uudistusta. Myös Hämeenlinnan kaupungin lausunnon mukaan TYP-työn osalta tarvittaisiin siirtymäkaudeksi sääntely, jonka mukaan kunta voisi osallistua yhteisen toimivaltansa puitteissa järjestämien palvelujen myötä TYP-asiakasprosessiin ja saisi käyttöoikeuden monialaisen yhteispalvelun asiakastietojärjestelmään. Lisäksi Hämeenlinnan kaupungin mukaan kuntien palvelut tulisi säätää osaksi lakisääteisiä TYP:ssä tarjottavia palveluita.. Hämeenlinnan kaupungin mukaan asiakkaiden palvelut, niiden laatu ja yhdenvertaisen saatavuuden toteutuminen tulisi varmistaa.

Lisäksi Kuntaliiton lausunnon mukaan esityksen vaikutukset on arvioitu puutteellisesti, koska kunnat ovat tarjonneet sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen lisäksi asiakkaan palvelutarpeen niin vaatiessa muita työllisyyttä edistäviä palveluja kunnan yleisen toimialan puitteissa. Näitä palveluja ovat mm. yksilö- ja työvalmennus, työhönvalmennus, erilaiset lyhytkestoiset korttikoulutukset ja suomen kielen osaamista vahvistavat palvelut muun palvelun rinnalla. Kartoitusjaksolla on hyödynnetty myös kunnan tarjoamia terveyden ja hyvinvoinnin palveluja. Kuntaliiton lausunnon mukaan näiden kaikkien palvelujen tarjoaminen on ollut tarkoituksenmukaista ja niillä on vahvistettu asiakkaan mahdollisuutta työllistyä, joka on TYP-lain tavoite. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa ja muissa asiantuntijalausunnoissa nostettiin kuntien palveluista esiin myös nuorten työpajatoiminta. Nuorten työpajatoiminnasta säädetään nuorisolaissa (1285/2016) eikä tässä esityksessä esitetä nuorten työpajoja koskevia muutoksia.

Monialaisen yhteispalvelun tavoitteena on edistää työttömien työllistymistä tarjoamalla heille heidän palvelutarpeensa mukaisia julkisia työvoimapalveluja sekä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja. Asiakkaan monialaisen yhteispalvelun tarve perustuu mainittujen lakisääteisten palvelujen yhteissovittamisen tarpeeseen. Esityksen mukaan hyvinvointialue tulisi kunnan tilalle yhteistoimintamallin toimijaksi sosiaali- ja terveyspalveluista vastaavana tahona. Vaikka kuntien järjestämät muut palvelut edistävät myös työnhakijoiden työllistymistä ja hyvinvointia, ei voida pitää perusteltuna, että kunta olisi neljäs viranomaistaho laatimassa monialaisia työllistymissuunnitelmia. Työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetussa laissa tarkoitettu yhteispalvelu perustuisi jatkossakin toimijoiden lakisääteisiin palveluihin ja tehtäviin ja olisi asiakkaille yhdenvertaista riippumatta asuinpaikasta.

Tällä esityksellä ei ole vaikutusta kunnan oikeuteen järjestää yleisen toimivaltansa puitteissa palvelujaan. Lisäksi kunnan palveluiden tarjoamista myös TYP-asiakkaille edistetään mahdollistamalla kunnille mahdollisuus osallistua TYP-johtoryhmään. Johtoryhmän tehtäviin kuuluu yhteistyösopimuksen tekeminen. Sopimuksessa sovitaan muun muassa työttömille monialaisen yhteispalvelun yhteisissä toimipisteissä ja muualla kuin yhteisissä toimipisteissä tarjottavista palveluista. Tässä sopimuksessa kunta voi alueellisesti sopia myös muiden järjestämiensä palveluiden tarjoamisesta. Kuntien yleisen toimivallan puitteissa järjestämien palveluiden järjestämisessä on alueellisia eroja. Lisäksi tässä esityksessä esitetään, että TYP-suunnitelmaan voitaisiin tarvittaessa sisällyttää muita työttömän osaamista, työmarkkinavalmiuksia ja työ- ja toimintakykyä lisääviä palveluja ja työnhakuun liittyviä toimia.

Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan esitettäväksi julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirtoa kunnille. Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022. Samassa esityksessä ehdotetaan muutoksia myös monialaista yhteispalvelua koskevaan lainsäädäntöön. Osa

asiantuntijalausunnoissa esitetyistä huomioista on huomioitu kyseisessä esityksessä.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö toi esiin muussa lainsäädännössä olevia yhteistyövelvoitteita. Esimerkiksi laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2022) säädetään kunnan ja hyvinvointialueiden yhteistyöstä koskien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Siinä hyvinvointialueen on toimittava yhteistyössä kuntien kanssa. Myös sosiaalihuoltolaissa säädetään monialaisesta yhteistyöstä eri toimijoiden kanssa.

Tietojen käsittely

Kuntaliiton mukaan käyttöoikeus monialaisen yhteispalvelun asiakastietojärjestelmään (nk. TYPPI-rekisteri) tulisi säilyttää myös niillä kunnilla, jotka eivät ole mukana työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa. Kuntaliiton mukaan esityksen seurauksena vuoden 2023 alusta lähtien vain työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevilla kunnilla olisi käyttöoikeus TYPPI-rekisteriin. Jos kuntakokeiluun kuulumaton kunta ei enää pääsisi TYPPI-asiakasrekisteriin, tulisi TYP-työ kunnissa Kuntaliiton mukaan mahdottomaksi. Myös valmistautuminen työvoimapalvelu-uudistukeen ja yhdyspintojen rakentamiseen vaikeutuisi.

Käyttöoikeus monialaisen yhteispalvelun asiakastietojärjestelmään perustuu oikeuteen käsitellä työtöntä henkilöä koskevia tietoja. TYP-lain mukainen oikeus käsitellä työtöntä koskevia tietoja perustuu TYP-laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseen. Kunnan lakisääteiset tehtävät TYP-laissa perustuvat nykyisin niiden rooliin sosiaali- ja terveyspalveluista järjestämisvastuussa olevana tahona. Kunnalla ei ole yleistä oikeutta käsitellä asiakkaan tietoja monialaisen yhteispalvelun asiakastietojärjestelmässä TYP-lain nojalla. Myös kuntakokeiluun osallistuvien kuntien oikeus käsitellä työtöntä koskevia tietoja on säännelty ja TYP-tehtävissä koskee niitä tehtäviä, joita kunta työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain nojalla hoitaa TE-toimiston sijaan. Toisin sanoen kokeilualueen kunnallakaan ei ole yleistä käyttöoikeutta TYPPi-rekisteriin. Kokeiluihin kuulumattomalla kunnalla ei vuoden 2023 alusta ole TYP-lain mukaisessa yhteistoimintamallissa sellaista tehtävää, joka oikeuttaisi asiakastietojen käsittelyn TYP-lain perusteella. Työvoimapalvelu-uudistukseen valmistautuminen ja yhdyspintojen rakentaminen ei edellytä monialaisen asiakasrekisterin käyttöoikeutta eikä ole peruste käsitellä asiakkaan henkilötietoja.

Henkilöstöresurssit

Hämeenlinnan kaupungin lausunnon mukaan säännös siitä, että TYP-työhön tulee osoittaa riittävä määrä henkilöstöä palvelua tarvitsevien asiakkaiden määrä huomioiden, jättää avoimeksi, miten palvelua tarvitsevien asiakkaiden määrä ja siten riittävä henkilöstön määrä määritellään. Tässä hallituksen esityksessä ei esitetä muutoksia pykälän tulkintaan ja henkilöstön riittävän määrän määräytymistä on avattu hallituksen esityksen HE 183/2014 vp perusteluissa.

Korjausesitys julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettuun lakiin

Työ- ja elinkeinoministeriö esittää uutta 4. lakiehdotusta julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 3 luvun 7 §:n muutta-

misesta. Kyseessä on tekninen muutos, jossa tehtäisiin vastaava viranomaistahon muutos kuin tämän esityksen lakiehdotuksissa esitetään tehtävän. Mainitun lain 3 luvun 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään voimassa olevan lain mukaan työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä monialaisen yhteispalvelun tarpeen perusteella seuraavasti:

Työnhakuvelvollisuutta ei aseteta, jos:

1) työ- ja elinkeinotoimisto, kunta tai Kansaneläkelaitos on todennut, että työnhakijalla on monialaisen yhteispalvelun tarve, ja työnhakija on täyttänyt 25 vuotta ja ollut työtön yhtäjaksoisesti 12 kuukautta, tai hän on alle 25-vuotias ja ollut työtön yhtäjaksoisesti kuusi kuukautta;

Työ- ja elinkeinoministeriö esittää myös mainitun lainkohdan muuttamista sellaisena kuin se on laissa 1379/2021 seuraavasti:

Työnhakuvelvollisuutta ei aseteta, jos:

1) työ- ja elinkeinotoimisto, hyvinvointialue tai Kansaneläkelaitos on todennut, että työnhakijalla on monialaisen yhteispalvelun tarve, ja työnhakija on täyttänyt 25 vuotta ja ollut työtön yhtäjaksoisesti 12 kuukautta, tai hän on alle 25-vuotias ja ollut työtön yhtäjaksoisesti kuusi kuukautta;

Muut muutokset

Hämeenlinnan kaupunki esitti huomion 4 §:n 1 ja 2 momentin muuttamisesta. Mainitussa 2 momentissa säädetään sekä työllistymissuunnitelman toteutumisen seurannasta että työllistymissuunnitelman tarkistamisesta. Pykälän 3 momentissa, jota ei tässä esitetä muutettavaksi säädetään Kansaneläkelaitoksen tehtävistä monialaisen työllistymissuunnitelman laatimisessa, seurannassa ja tarkistamisessa. Hämeenlinnan kaupungin huomio ei aiheuta korjaustarpeita.

Mira Karppanen
johtava asiantuntija

Anna Aaltonen
erityisasiantuntija